

**Archiwum
Żydowskiego Instytutu Historycznego
im. E. Ringelbluma**

**Spuścizna Abrahama Morewskiego
S/328**

Mgr Magdalena Siek

WSTĘP

Abraham Morewski (właśc. Menaker) urodził się 18 marca 1886 r. w Wilnie w rodzinie kupieckiej. W 1908 r. ukończył farmację, a w 1910 r. Szkołę Teatralną im. A.S. Suworina w Petersburgu. Początkowo związany był z teatrami rosyjskimi, grał. m.in. w Pawłowsku. Jesienią 1918 r. wrócił do Wilna i rozpoczął pracę w Teatrze Żydowskim. Działał również w teatrach żydowskich w całej Polsce. m.in. w Warszawie. W latach 20. Kręcił filmy w berlińskim studiu UFA. Zasłynął głównie jako odtwórca roli cadyka Mirampola w „Dybuku” An-skiego, na deskach teatru, a następnie w adaptacji filmowej w reżyserii Michała Waszyńskiego. II wojnę światową przeżył w Związku Radzieckim. Do Polski wrócił w 1956 r. Zamieszkał w Warszawie i rozpoczął pracę jako aktor i reżyser w Państwowym Teatrze Żydowskim. Od najmłodszych lat pisywał polemiki, eseje i recenzje do pracy żydowskiej: „Lecte Najes”, „Di Woch”, wileńskiego „Tog”, łódzkiego „Folksblat”, „Literarisze Bleter”, oraz powojennych „Jidische Szriftn” i „Folks-Sztime”. Przetłumaczył na jidysz m.in. sztukę Karla Gatzkowa „Uriel Akosta” i „Ten, którego biją po twarzy” Leonida Andriejewa (obie wydane w 1921 r.). Był autorem studium o Szekspirze i Szajloku (w j. jidysz, maszynopis znajduje się w spuściźnie). Napisał również wspomnienia pt. „Ahin un curik. Zichrojnes un rajojnes fun a Jidn an aktior” (t. 1-3, Warszawa 1958-1960), które zostały przetłumaczone na j. angielski i wydane w Londynie 1967 r. Morewski był członkiem Stowarzyszenia Polskich Artystów Teatru i Filmu, Związku Artystów Scen Polskich oraz Związku Literatów Polskich. W 1961 r. został odznaczony Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski. Zmarł 3 października 1964 r. w Warszawie. Został pochowany na cmentarzu żydowskim przy ul. Okopowej.

Największą część spuścizny Abrahama Morewskiego stanowi korespondencja przychodząca z okresu powojennego. Znalazła się tu również niewielka część korespondencji z okresu przedwojennego i wojennego oraz dokumenty osobiste. Morewski wykonywał również odpisy korespondencji wychodzącej, z których część znalazła się w zespole, zarówno w formie maszynopisów, jak i notesów z ręcznie kopiowaną treścią listów. Znaczną część kolekcji stanowią teksty autorstwa Morewskiego: recenzje, eseje o sztuce i literaturze, a przede wszystkim tekst wspomnień pt. „Ahin un curik”, który jednak znajduje się w wielu odpisach i niepaginowanych fragmentach, dlatego oprócz pierwszych dwóch części, nie udało się go uporządkować. Pozostałą część spuścizny stanowią wycinki prasowe, osobiste drobiazgi np. kalendarze, programy i afisze teatralne, szkice portretów Morewskiego.

W 1969 r. część korespondencji została przekazana ówczesnemu dyrektorowi ŻIH Szymonowi Datnerowi przez Natana Gensa z Tallina za pośrednictwem Uszera Gruszki. Korespondencja aktora Juliusa została przekazana przez jego wnuka za pośrednictwem Fajwła Wajnera z Wrocławia również w 1969 r.

Wykaz skrótów:

b.d. – bez daty

fot. – fotografia

fotokop. – fotokopia

j. ang. – język angielski

j. franc. – język francuski

j. hebr. – język hebrajski

j. jid. – język jidysz

j. niem. – język niemiecki

j. pol. – język polski

j. ros. – język rosyjski

l. – luźne

mps – maszynopis

rkps – rękopis

s. – stron

INWENTARZ

1. Spuścizna A. Morewskiego. Spis dokumentów.
b.d., mps, j. pol., l., s.
2. Spuścizna A. Morewskiego. Korespondencja w sprawie przekazania spuścizny.
1969, rkps, mps, j. jid., j. pol., l., s.
3. Spuścizna A. Morewskiego. Dokumenty osobiste. Legitymacje, autobiografia, zaświadczenia, dyplomy, odpisy dokumentów, bilet miesięczny.
b.d., 1908, 1935, 1937, 1939, 1941, 1942, 1943, 1944-1946, 1949-1950, 1951, 1954-1956, 1958, 1961, 1963, rkps, mps, j. pol., j. ros., l., fot., fotokop., s.

Korespondencja.

4. Spuścizna A. Morewskiego. Skorowidz korespondencji.
b.d., mps, j. jid., l., s.
5. Spuścizna A. Morewskiego. Korespondencja przychodząca.
b.d., 1908-1911, 1913-1916, 1921-1925, 1932, 1938-1939, rkps, j. jid., j. niem., j. ros., l., s.
6. Spuścizna A. Morewskiego. Korespondencja przychodząca.
1944-1949, rkps, mps, j. jid., j. pol., j. ros., l., s.
7. Spuścizna A. Morewskiego. Korespondencja przychodząca.
1950-1956, rkps, mps, j. jid., j. pol., j. ros., l., s.
8. Spuścizna A. Morewskiego. Korespondencja przychodząca.
1957, rkps, mps, j. jid., j. pol., j. ros., l., s.
9. Spuścizna A. Morewskiego. Korespondencja przychodząca.
1958, rkps, mps, j. jid., j. niem., j. pol., j. ros., l., s.
10. Spuścizna A. Morewskiego. Korespondencja przychodząca.
1959, rkps, mps, j. hebr., j. jid., j. pol., j. ros., l., s.
11. Spuścizna A. Morewskiego. Korespondencja przychodząca.
1960-1961, rkps, mps, j. jid., j. pol., j. ros., l., s.
12. Spuścizna A. Morewskiego. Korespondencja przychodząca.
1962-1963, rkps, mps, j. jid., j. pol., j. ros., l., s.

13. Spuścizna A. Morewskiego. Korespondencja przychodząca, listy przychodzące do Mani (1965-1966).
1964-1966, rkps, mps, j. jid., j. pol., j. ros., l., s.
14. Spuścizna A. Morewskiego. Korespondencja z J. Juliusem (Ryga) (przekazana przez wnuka Juliusa Datnerowi).
1956-1964, rkps, mps, j. jid., j. ros., l., s.
15. Spuścizna A. Morewskiego. Korespondencja z życzeniami z okazji 75. urodzin A. Morewskiego (1961), zaproszenia na jubileusz, życzenia urodzinowe.
1960-1962, mps, rkps, j. hebr., j. jid., j. pol., j. ros., l., s.
16. Spuścizna A. Morewskiego. Korespondencja wychodząca (kopie listów).
b.d., 1930, 1958-1964, rkps, mps, j. jid., j. ros., l., s.
17. Spuścizna A. Morewskiego. Korespondencja wychodząca. Kopie listów A. Morewskiego.
1913-1915, 1923-1925, 1927-1933, 1935-1937, 1957-1964, rkps, j. ros., poszyt, s.
18. Spuścizna A. Morewskiego. Korespondencja z kondolencjami po śmierci A. Morewskiego, nekrologi.
1964, rkps, mps, j. ang., j. hebr., j. jid., j. ros., l., s.
19. Spuścizna A. Morewskiego. Korespondencja bez daty i fragmenty niezidentyfikowanych listów.
b.d., rkps, j. jid., j. pol., j. ros., l., s.

Wspomnienia, utwory literackie, opracowania.

20. Spuścizna A. Morewskiego. Wspomnienia pt. „Ahin un curik” cz. I.
b.d., rkps, j. jid., l., s.
21. Spuścizna A. Morewskiego. Wspomnienia pt. „Ahin un curik” cz. II.
b.d., rkps, j. jid., l., s.
22. Spuścizna A. Morewskiego. Wspomnienia pt. „Ahin un curik” cz. I.
b.d., mps, j. jid., l., s.
23. Spuścizna A. Morewskiego. Wspomnienia pt. „Ahin un curik”, cz. II.
b.d., mps, j. jid., l., s.

24. Spuścizna A. Morewskiego. Wspomnienia we fragmentach.
b.d., rkps, j. jid., l., s.
25. Spuścizna A. Morewskiego. Wspomnienia we fragmentach.
b.d., rkps, mps, j. jid., l., s.
26. Spuścizna A. Morewskiego. Wspomnienia we fragmentach.
b.d., mps, j. jid., l., s.
27. Spuścizna A. Morewskiego. Wspomnienia we fragmentach.
b.d., mps, j. jid., l., s.
28. Spuścizna A. Morewskiego. Wspomnienia we fragmentach.
b.d., mps, j. jid., l., s.
29. Spuścizna A. Morewskiego. Wspomnienia we fragmentach.
b.d., rkps, mps, j. jid., j. pol., j. ros., l., s.
30. Spuścizna A. Morewskiego. „Szejlok un Szekspir (zibn kapitlen szeksporologie)”.
b.d., mps, j. jid., l., s. 181.
31. Spuścizna A. Morewskiego. Teksty „Do góry nogami”, „A gadol beIzrael”, „Szekspir un Sziler”, „Obraz Szejloka”, stenogram wykładu „Sceniczne drogi w świecie ról szekspirowskich”, „Rasstawajs s romanom Osipa Czernowo «Opera Sniegina»”, „Bajm ofenem kejwer fun Moris Szwarz”, „Meir Melman, zajn lebnsweg un jubl”, „Lekowed der 15-er egzistenc fun folkspojln”, „Szolem Alejchem un teater”, „Ich kon niszt szwajgn (50 jir on L. N. Tolstoj”, „Nieugasimyj ideal”, „Biessporoje w sporie”, „Af di szliachn fun blutikn jorhundert”, „Ojser jedn nusech”, Fontreger”, „Geto un ojfsztand”, „A sztim fun Anielewicz-gas”.
b.d., rkps, mps, j. jid., j. pol., j. ros., l., s.
32. Spuścizna A. Morewskiego. Esej o aktorze Wasilim Pantelejmonowiczu.
b.d., rkps, mps, j. jid., j. ros., l., s.
33. Spuścizna A. Morewskiego. Wiersze (autorstwa Morewskiego i innych poetów).
b.d., rkps, mps, j. jid., j. ros., l., s.
34. Spuścizna A. Morewskiego. Notatki do tekstów i artykułów o sztuce i aktorstwie, fragmenty tekstów.
b.d., rkps, mps, j. jid., j. ros., l., s.
35. Spuścizna A. Morewskiego. Odpowiedzi na artykuły i recenzje sztuk (autorstwa Morewskiego).

- b.d., mps, j. jid., j. ros., l., s.
36. Spuścizna A. Morewskiego. Maszynopisy i rękopisy różnych sztuk teatralnych, teksty ról.
b.d., rkps, mps, j. jid., j. ros., l., s.
37. Spuścizna A. Morewskiego. Aktorskie egzemplarze „Dybuka” i „Rewizora”.
b.d., 1924, mps, j. jid., j. ros., poszyt, l., s.
38. Spuścizna A. Morewskiego. Pismo jubileuszowe z okazji 30-lecia pracy artystycznej A. Morewskiego (w futerałach).
1937, rkps, j. jid., l., s. 1.
39. Spuścizna A. Morewskiego. Programy teatralne, katalog prac Hel Enri, zaproszenia, wizytówki, fragment książki o „Dybuku „An-skiego”, „Teatr” (nr 9/1964), wydawnictwo z fotografiami A. Morewskiego.
b.d., 1923, 1937, 1952-1954, 1956-1960, 1964, rkps, mps, druk, j. franc., j. jid., j. niem., j. pol., j. ros., poszyt, l., s.
40. Spuścizna A. Morewskiego. Afisze teatralne Teatru Dramatycznego im. Gorkiego w Czkałowie („Rewizor”, „Intryga i miłość”, „Pod kasztanami Pragi”).
1947-1948, druk, j. ros., l., s. 4.
41. Spuścizna A. Morewskiego. Kalendarze kieszonkowe i notatniki.
b.d., 1957-1964, rkps, druk, j. hebr., j. jid., j. pol., j. ros., poszyt, s.
42. -Spuścizna A. Morewskiego. Wycinki prasowe o A. Morewskim i artykułów autorstwa A. Morewskiego.
b.d., 1956-1964, 1966, druk, j. ang., j. hebr., j. jid., j. ros., l., s.
43. Spuścizna A. Morewskiego. Wycinki prasowe o A. Morewskim, wykaz artykułów.
b.d., 1920-1928, 1940, 1944-1948, 1951, rkps, mps, druk, j. ang., j. jid., j. niem., j. pol., j. ros., l., s.
44. Spuścizna A. Morewskiego. Fotokopie wycinków prasowych o A. Morewskim.
b.d., fotokop., j. jid., j. ros., l., s.
45. Spuścizna A. Morewskiego. Akwarela Bernarda Zakheima, szkic Marka Rowińskiego, szkice (bez autora).
b.d., 1957, 1962, l., s.
46. Spuścizna A. Morewskiego. Varia, niezidentyfikowane notatki, fragmenty tekstów.
b.d., rkps, mps, j. jid., j. ros., l., s.

47. Spuścizna A. Morewskiego. „Ahin un curik” (dublet cz. II)
b.d., mps, j. jid., l., s.